

КЛАСИЧНИЙ ПРИВАТНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ОЛЕШКО ОЛЬГА ОЛЕКСІЇВНА

УДК 338.246.88(477)

**СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ
В ПЕРІОД ПОСТКОНФЛІКТНОГО ВІДНОВЛЕННЯ**

08.00.03 – економіка та управління
національним господарством

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Запоріжжя – 2021

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Класичному приватному університеті, м. Запоріжжя.

Науковий керівник – доктор економічних наук, доцент
ТОМАРЕВА-ПАТЛАХОВА Вікторія Валеріївна,
Класичний приватний університет, м. Запоріжжя,
завідувач кафедри менеджменту.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор,
Заслужений працівник освіти
САФОНОВ Юрій Миколайович,
Державна наукова установа
«Інститут модернізації змісту освіти»
Міністерства освіти і науки України,
заступник директора;

доктор економічних наук, професор
ШКРАБАК Ірина Володимирівна,
ТОВ «ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«МЕТІНВЕСТ ПОЛІТЕХНІКА», м. Маріуполь,
професор кафедри організації
та автоматизації виробництва.

Захист дисертації відбудеться «06» травня 2021 р. о 13⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 17.127.01 у Класичному приватному університеті за адресою: 69002, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 70б, ауд. 124.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Класичного приватного університету за адресою: 69002, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 70б, ауд. 114.

Автореферат розісланий «05» квітня 2021 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. І. Трохимець

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Збройний конфлікт на Сході України, анексія півострова Крим Російською Федерацією (РФ) обернулися для національної економіки важкими наслідками: падінням макроекономічних показників, згортанням інвестиційних та інноваційних процесів, зростанням державного й гарантованого державою боргу, стрибкоподібною інфляцією, розбалансуванням промислового потенціалу країни через втрату потужностей на тимчасово окупованих територіях, спадом промислового та сільськогосподарського виробництва, різким збільшенням державних видатків тощо. Ослаблення інтенсивності й локалізація збройного конфлікту дали змогу країні запобігти економічній і гуманітарній катастрофі, стабілізувати економічний стан та перейти до постконфліктного відновлення національної економіки попри збереження ризиків загострення збройного протистояння. За умов високого рівня невизначеності суспільно-політичної й економічної ситуації особливої уваги потребують питання формування стратегічних орієнтирів постконфліктного відновлення національної економіки як дороговказів, цільових настанов, досягнення яких здатне забезпечити цілісність і спадкоємність курсу економічного розвитку України як на всіх етапах, так і після завершення процесів постконфліктного врегулювання.

Проблемам подолання економічних наслідків військових (збройних) конфліктів і забезпечення постконфліктного відновлення економічного розвитку країни присвячені праці таких українських і зарубіжних науковців, як: І. Абакумова, А. Баронін, С. Іванов, О. Келембет, М. Мельникова, Н. Музаффарлі, Н. Рагуліна, І. Шкрабак. Теоретичне підґрунтя стратегічного планування розвитку економічних систем, зокрема в постконфліктний період, закладене в наукових працях П. Блохіна, О. Гальцової, В. Гейця, О. Іляш, А. Колодійчука, С. Ліпиної, Г. Мінцберга, О. Покатаєвої, А. Полчанова, Ю. Сафонова, В. Томаревої-Патлахової, О. Трохимець, О. Шарова.

Незважаючи на значний науковий доробок, потребують додаткового обґрунтування й удосконалення наукові підходи до виявлення новітніх тенденцій в економіці України, які сформувалися в постконфліктний період, визначення стратегічних орієнтирів економічного відродження країни з урахуванням передумов і наслідків гібридного конфлікту, а також напрями поліпшення інституціонального забезпечення розвитку економіки України в постконфліктний період. Усе вищезазначене зумовило актуальність теми дослідження, її мету й завдання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконано відповідно до плану науково-дослідних робіт Класичного приватного університету за темою «Розвиток національної економіки в контексті сучасної економічної теорії» (номер держреєстрації 0116U000798), у межах якої авторкою обґрунтовано взаємозв'язок факторів, чинників і детермінантів формування стратегічних орієнтирів економічного розвитку в постконфліктний період; Донбаської державної машинобудівної академії за темою «Фундаментальні та прикладні аспекти фіскальної децентралізації як засобу реалізації соціально-

економічної політики на постконфліктних територіях» (номер держреєстрації 0117U001166), де авторкою систематизовано підходи до реалізації соціально-економічної політики постконфліктного відновлення в зарубіжному досвіді; а також Донецького державного університету управління за темою «Стратегічний розвиток національної економіки, регіонів та підприємств» (номер держреєстрації 0113U005211), у межах якої здобувачкою досліджено роль зовнішнього сектору в розвитку національної економіки України.

Мета й завдання дослідження. *Метою дослідження є поглиблення теоретичних основ та вдосконалення інституціональних засад і методичних підходів до формування стратегічних орієнтирів економічного розвитку України в період постконфліктного відновлення.*

Для досягнення цієї мети поставлено такі *завдання*:

- систематизувати й розширити теоретичне підґрунтя забезпечення економічного розвитку в постконфліктний період;
- удосконалити науковий підхід до формування стратегічних орієнтирів економічного розвитку України в постконфліктний період;
- виявити тенденції економічного розвитку України, закладені на посткризовій стадії гібридного конфлікту;
- удосконалити методичний підхід до визначення зовнішньоекономічних передумов виникнення гібридного конфлікту між Україною й РФ та його наслідків для розвитку національної економіки;
- здійснити оцінювання передумов виникнення конфлікту між Україною та РФ у зовнішньоекономічному секторі національної економіки та його наслідків для забезпечення економічного розвитку України в постконфліктний період;
- удосконалити структуру інституціонального забезпечення розвитку національної економіки України;
- удосконалити комплекс стратегічних орієнтирів економічного розвитку України в період постконфліктного відновлення.

Об'єкт дослідження – процес постконфліктного відновлення розвитку національної економіки України.

Предмет дослідження – теоретико-методичні й інституціональні засади формування стратегічних орієнтирів економічного розвитку України в постконфліктний період.

Методи дослідження. Теоретичну та методологічну основу дослідження становлять фундаментальні положення й принципи економічної теорії, державного регулювання економіки, стратегічного управління, напрацювання українських та закордонних учених у сфері постконфліктного відновлення економічного розвитку на макро- і мезорівні. Для реалізації поставлених у роботі завдань використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів та підходів: *систематизації, групування* – для виявлення економічних наслідків збройних конфліктів і характеристичних рис гібридного конфлікту (підрозділ 1.1); *декомпозиції й синтезу* – для розкриття взаємозв'язків факторів, чинників і детермінантів формування стратегічних пріоритетів економічного розвитку в постконфліктний період (підрозділ 1.2);

системний і ситуаційний підходи, системно-структурний метод, концептуалізація – для обґрунтування наукового підходу до формування стратегічних орієнтирів розвитку національної економіки в постконфліктний період (підрозділ 1.3); *графічний, економіко-статистичні методи* – для аналізу стану економіки України й виявлення новітніх тенденцій її розвитку (підрозділ 2.1); *індексний метод, порівняння* – для вдосконалення методичного підходу до визначення зовнішньоекономічних передумов виникнення гібридного конфлікту і його наслідків для економіки України (підрозділи 2.2, 2.3); *неформалізований аналіз документів, функціонально-структурний синтез* – для вдосконалення структури інституціонального забезпечення розвитку національної економіки (підрозділ 3.1); *структурування, конкретизація, формально-логічний підхід* – для формування системи стратегічних орієнтирів економічного розвитку України.

Інформаційну базу дослідження становлять законодавчі й нормативно-правові акти та програмні документи України у сфері економічного розвитку, дані Державної служби статистики України, Євростату, Міжнародного торгового центру, монографічні дослідження й наукові статті зарубіжних і українських науковців, а також результати власних досліджень автора.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в поглибленні теоретичних основ і вдосконаленні інституціональних засад та методичних підходів до формування стратегічних орієнтирів економічного розвитку України в період постконфліктного відновлення на засадах нормативного підходу до стратегічного планування. Результати дисертації, які характеризують її наукову новизну, полягають у такому:

удосконалено:

– науковий підхід до формування стратегічних орієнтирів економічного розвитку України в період постконфліктного відновлення, який, на відміну від попередніх, ґрунтується на нормативному принципі стратегічного планування, уточненому понятті стратегічних орієнтирів, основній меті, центральному постулаті та утвореній чотирма положеннями концептуальній основі формулювання стратегічних орієнтирів розвитку національної економіки, серед яких виділяються базові й ситуативні, а також визначає дослідницькі та діяльнісні методи реалізації стратегічних орієнтирів, основні інструменти й принципи корегування, що в сукупності закладає цілісне теоретико-методичне підґрунтя визначення стратегічних орієнтирів економічного розвитку України;

– методичний підхід до визначення зовнішньоекономічних передумов виникнення гібридного конфлікту між Україною й РФ та його наслідків для розвитку національної економіки, який, на відміну від існуючих, базується не лише на емпіричній оцінці взаємних економічних відносин, а й на з'ясуванні ступеня концентрації географічної та товарної структур зовнішньої торгівлі двох країн, динаміки реалізації конкурентних переваг у світовому поділі праці, зв'язку цієї динаміки із змістом взаємної торговельної політики до та після розгортання конфлікту, і передбачає використання індексів концентрації та трансформації структури, показників формування й реалізації конкурентних переваг у зовнішній

торгівлі, що дає змогу визначати економічні передумови та наслідки міждержавних гібридних конфліктів, які не передбачають припинення торговельних відносин;

– структуру інституціонального забезпечення розвитку національної економіки України, яка, на відміну від існуючої, включає Концепцію економічного розвитку України, що визначає базові стратегічні орієнтири відбудови національної економіки, Стратегію сталого розвитку України «Україна – 2025», що в економічній частині встановлює ситуативні стратегічні пріоритети, а також спрямовані на її реалізацію секторальні й кроссекторальні стратегії та державні програми, конкретизовані за стратегічними цілями й засобами виконання, що дасть змогу досягти повноти, цілісності та несуперечливості комплексу стратегічних орієнтирів економічного розвитку України;

– комплекс стратегічних орієнтирів економічного розвитку України в період постконфліктного відновлення, який, на відміну від існуючих, доповнено базовими та ситуативними стратегічними орієнтирами, визначеними на основі обґрунтованих критеріїв, досягнення яких нівелюватиме економічні передумови пролонгації гібридного конфлікту в процесі розвитку національної економіки України;

набуло подальшого розвитку:

– теоретичне підґрунтя забезпечення економічного розвитку в постконфліктний період шляхом виокремлення особливостей гібридних конфліктів, визначення умов переходу до постконфліктного відновлення національної економіки до остаточного завершення конфлікту й детермінантів формування стратегічних орієнтирів економічного розвитку країни в постконфліктний період, що дає змогу визначати стратегічні пріоритети розвитку національної економіки, спрямовані як на усунення наслідків збройної фази конфлікту, так і на нівелювання економічних передумов його виникнення в цілому;

– інформаційно-аналітичне забезпечення стратегічного планування розвитку національної економіки України в постконфліктний період завдяки виявленню новітніх тенденцій, закладених на посткризовій стадії збройної фази гібридного конфлікту, які являють собою особливості реакції економіки України на наслідки конфлікту та дають змогу підвищити ступінь обґрунтованості комплексу стратегічних орієнтирів економічного розвитку України в цей період;

– наукове обґрунтування напрямів подолання ризиків пролонгації гібридного конфлікту між Україною та РФ у зовнішньоекономічній сфері національної економіки, яке, на відміну від наявних аналогів, базується на об'єктивно виявлених сферах перетину економічних інтересів у зовнішньоекономічній сфері й кількісній оцінці наслідків конфлікту для спеціалізації у світовій торгівлі; це дає змогу визнати одночасну обмеженість зовнішньоекономічної політики України у вирішенні завдань постконфліктного відновлення за умов компромісного врегулювання конфлікту і її критичну значущість за умов відверто асиметричного врегулювання конфлікту.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що основні теоретико-методичні здобутки, розробки та положення дисертації доведено до рівня практичних рекомендацій, що в комплексі створюють підґрунтя для формування

стратегічних орієнтирів постконфліктного відновлення економіки України. Зокрема, висновки й пропозиції дисертації використано в практичній діяльності Краматорської міської ради при підготовці Програми економічного і соціального розвитку м. Краматорськ на 2021 р. (довідка № 01-27/1939 від 14.01.2021), а також Бахмутської районної державної адміністрації Донецької області при підготовці Програми економічного і соціального розвитку Бахмутського району на 2020 рік (довідка № 24/3845-31 від 16.01.2021).

Результати дисертації використовують у навчальному процесі Класичного приватного університету під час викладання дисциплін: «Національна економіка», «Макроекономіка» (довідка № 31/19 від 02.12.2019).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійним завершеним науковим дослідженням. Визначені та обґрунтовані в ній наукові положення, висновки й пропозиції, одержані практичні результати є особистим внеском здобувачки. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертаційній роботі використано лише ті ідеї та положення, що отримані авторкою особисто.

Апробація результатів дисертації. Основні положення й результати дослідження доповідались та отримали позитивну оцінку на 4 міжнародних конференціях, а саме: «Стратегічний потенціал державного та територіального розвитку» (м. Маріуполь, 2017 р.); «From the Baltic to the Black Sea: the Formation of Modern Economic Area» (м. Рига, Латвія, 2018 р.); «The Modern Economic Research: Theory, Methodology, Practice» (м. Кельце, Польща, 2019 р.); «Стратегічний потенціал державного та територіального розвитку» (м. Маріуполь, 2020 р.).

Публікації. Результати дослідження опубліковано в 11 наукових працях загальним обсягом 3,53 друк. арк., з яких: 1 – колективна монографія, 5 – статті в наукових фахових виданнях та виданнях, внесених до міжнародних наукометричних баз даних, 1 – стаття в зарубіжному виданні, 4 – матеріали конференцій.

Структура й обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг роботи становить 215 сторінок, з них основний текст – 169 сторінок. Список використаних джерел включає: до розділу 1 – 102 найменування, до розділу 2 – 47 найменувань, до розділу 3 – 45 найменувань. Робота містить 18 таблиць та 12 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано вибір теми дисертації; вказано зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначено мету, завдання, об'єкт і предмет, методи дослідження; вказано наукову новизну й практичне значення одержаних результатів; наведено дані щодо апробації та публікацій.

У **першому розділі** – *«Теоретичний базис визначення стратегічних орієнтирів розвитку економіки України в постконфліктний період»* – узагальнено вплив військових конфліктів на економічний розвиток країн світу й зарубіжний досвід реалізації стратегій постконфліктного відновлення національних економік; удосконалено теоретичний підхід до формування стратегічних орієнтирів економічного розвитку України в постконфліктний період.

Вищий економічний сенс військових (збройних) конфліктів простежується від стародавніх часів до сьогодення й у сучасний історичний період може бути охарактеризований як спроба переформатування геополітичних можливостей трьох провідних гравців міжнародної політики: США, Росії та ЄС – на підґрунті розширення контролю за джерелами ресурсів і ринками збуту продукції. Узагальнено економічні наслідки військових (збройних) конфліктів і встановлено їх схожість, зокрема: фізична руйнація матеріальних об'єктів і сільськогосподарських угідь; мілітаризація економіки; різке зростання частки позикових коштів у фінансуванні державних витрат; спад промислового й сільськогосподарського виробництва; швидке прискорення інфляційних процесів; посилення державного регулювання економіки; розрив усталених зовнішніх економічних зв'язків; різке зменшення експорту й імпорту країн – учасниць конфлікту; зміна геополітичної розстановки сил; поширення ідеологеми поділу суверенних держав на кілька визнаних і не визнаних незалежними територій з відмінними економічними системами; економічні інструменти запобігання розвитку збройних конфліктів з боку міжнародних організацій; суттєвий вплив тривалості й інтенсивності збройної фази конфлікту на економіку країни-учасниці. Основною формою перебігу сучасних міждержавних і внутрішніх конфліктів є гібридний конфлікт як сукупність військових методів, елементів кібер-, економічної, інформаційної війни й політичного тиску. Узагальнено характеристичні риси гібридного конфлікту та визначено його відмінності від інших видів збройних конфліктів: має характер міждержавного конфлікту; збройні дії мають другорядне значення як засіб посилення економічного й політичного тиску; неявний характер економічних передумов і чинників конфлікту; збереження дипломатичних, економічних та інших взаємозв'язків між країнами протистояння.

За результатами вивчення зарубіжного досвіду подолання наслідків військової фази гібридного конфлікту з'ясовано, що формування й реалізація стратегії постконфліктного відновлення економіки країни – жертви агресії може відбуватися до остаточного завершення конфлікту на посткризовій стадії за наявності низки умов, таких як: припинення або перехід до позиційних бойових дій низької інтенсивності; чітка територіальна локалізація збройних зіткнень; міжнародна політична й економічна підтримка; збереження продовольчої безпеки, цілісності інфраструктури забезпечення життєдіяльності населення, інженерної інфраструктури підконтрольної уряду території. Обґрунтовано, що під постконфліктним відновленням національної економіки традиційно розуміють комплекс заходів щодо подолання економічних наслідків військової фази гібридного конфлікту, на відміну від економічного розвитку країни в період постконфліктного відновлення, що передбачає усунення або мінімізацію економічних передумов пролонгації гібридного конфлікту в цілому. На основі виявлених умов, факторів і чинників економічного відродження країни визначено детермінанти формування стратегічних орієнтирів її економічного розвитку в постконфліктний період (рис. 1).

Рис. 1. Взаємозв'язок факторів, чинників і детермінантів формування стратегічних орієнтирів економічного розвитку в постконфліктний період (розроблено авторкою)

При концептуалізації наукового підходу до національного економічного відродження в постконфліктний період (рис. 2) уточнено поняття стратегічних орієнтирів як складової стратегії економічного розвитку України, що являє собою адаптивну динамічну систему дискретно визначених у часі цільових настанов її реалізації, конкретизованих за етапами (напрямами, сценаріями). Зазначений науковий підхід до формування стратегічних орієнтирів економічного розвитку економіки України в період постконфліктного відновлення заснований на нормативному принципі стратегічного планування, сформульованих у роботі основній меті відбудови економіки України, центральному постулаті формування її стратегічних орієнтирів і чотирьох положеннях, які становлять концептуальну основу визначення базових і ситуативних орієнтирів. Базові стратегічні орієнтири мають бути спрямовані на нівелювання економічних передумов гібридного конфлікту, а ситуативні – на реалізацію базових з урахуванням особливостей економічної й суспільно-політичної ситуації на певному етапі постконфліктного відновлення. Ці етапи виділено відповідно до поточної стадії перебігу військового (збройного) конфлікту (посткризова з найвищим рівнем ризику відновлення бойових дій; політичного врегулювання; остаточного завершення без відновлення територіальної цілісності; остаточного завершення з реінтеграцією раніше не підконтрольних уряду України територій).

Рис. 2. Концептуалізація наукового підходу до формування стратегічних орієнтирів економічного розвитку України в період постконфліктного відновлення (розроблено авторкою)

У другому розділі – «Інформаційно-аналітичне забезпечення стратегічного планування розвитку національної економіки в постконфліктний період» – виявлено стан і новітні тенденції економічного розвитку України; удосконалено методичний підхід до визначення зовнішньоекономічних передумов виникнення гібридного конфлікту між Україною й РФ та його наслідків для розвитку національної економіки й отримано нові аналітично обґрунтовані дані щодо передумов, наслідків і напрямів запобігання пролонгації конфлікту між Україною та РФ.

Аналіз динаміки ВВП України порівняно з доконфліктним 2013 р. дає підстави стверджувати, що економіка України ще не вийшла з рецесії, яка триває впродовж постконфліктного періоду (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка ВВП України та окремих його складових

Роки	Номінальний ВВП (у фактичних цінах, млн грн)	Реальний ВВП (у цінах попереднього року, млн грн)	Номінальний ВВП, млн дол. США	Частка прямих іноземних інвестицій у номінальному ВВП, млн дол. США	Експорт / імпорт, % ВВП	Сальдо експорт-імпорт, % ВВП
2013	1454931	1410609	183310	0,033	46,9/55,4	-8,5
2014	1566728	1365123	131805	0,003	49,2/53,2	-4,1
2015	1979458	1430290	90615	0,033	52,8/54,8	-2,0
2016	2383182	2034430	93270	0,036	49,3/55,5	-6,2
2017	2982920	2445587	112154	0,022	47,9/54,3	-6,3
2018	3558706	3083409	130832	0,026	45,2/53,8	-8,6
2019	3974564	3675728	153781	0,021	41,2/49,0	-7,8

Разом з тим, результати аналізу структури ВВП (табл. 2) дали змогу встановити, що у 2015–2016 рр. відбулася відносна стабілізація економічної ситуації, а після 2016 р. на підконтрольній Україні території завдяки відновлюванню економічних процесів на основі регенерації цілісності господарського механізму національної економіки почали вибудовуватися нові макроекономічні тенденції, які є особливостями реакції економіки України на наслідки гібридного конфлікту, зокрема: зменшення частки промисловості в структурі валової доданої вартості; зменшення частки оплати праці найманих працівників порівняно зі зростанням податків і валового прибутку та змішаного доходу; традиційне превалювання частки кінцевих споживчих витрат у ВВП порівняно із часткою валового нагромадження з одночасною зміною структури валового нагромадження основного капіталу; падіння індексу промислової продукції в цінах 2013 р.; збільшення розриву в темпах зростання індексу цін виробників та індексу споживчих цін; відставання динаміки індексу реальної зарплати від динаміки індексу інфляції; незадовільний рівень і нестабільність фінансових показників промислових підприємств; зміна структурних показників інвестиційних процесів; негативні тенденції у структурі прямих іноземних інвестицій у розрізі галузей промисловості; збільшення кількості суб'єктів ЄДРПОУ з одночасним зменшенням середньооблікової кількості штатних працівників; нерівномірність прояву економічних наслідків збройної фази конфлікту на територіях, на яких відбувалися бойові дії, й інших територіях країни.

Динаміка структурних показників ВВП України

Показники	Роки						
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
ВВП, млрд грн	1465,2	1586,9	1988,5	2385,4	2983,9	3560,6	3978,4
ВДВ, млрд грн	1283,8	1382,7	1689,4	2023,2	2520,1	3018,2	3422,8
% від ВВП	87,6	87,1	85,0	84,8	84,5	84,8	86,0
Податки на продукти (з урахуванням субсидій на продукти), млрд грн	181,4	204,2	299,1	362,2	462,8	542,4	555,6
% від ВВП	12,4	12,9	15,0	15,2	15,5	15,2	14,0
ВВП, %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100
Оплата праці найманих працівників, % до ВВП	49,9	46,3	39,1	36,6	39,2	41,3	43,5
Податки за виключенням субсидій на виробництво та імпорт, % до ВВП	12,5	12,9	15,9	15,5	15,7	15,4	14,2
Валовий прибуток, змішаний дохід, % до ВВП	37,6	40,8	45,0	47,9	45,1	43,3	42,3

Удосконалено методичний підхід до визначення економічних передумов конфлікту і його впливу на зовнішньоекономічну сферу національної економіки України, який передбачає сполучення емпіричних та аналітичних розвідок щодо концентрації й трансформації географічної структури зовнішньої торгівлі України, зміни її спеціалізації, динаміки та структури взаємної торгівлі України і РФ, областей перетину їх конкурентних інтересів у світовому поділі праці, особливостей взаємної торговельної політики до та після розгортання гострої фази конфлікту й оцінювання впливу ефектів у взаємній торгівлі та торговельній політиці на стан національної економіки (рис. 3). Доведено, що високий рівень залежності від головних партнерів України в зовнішній торгівлі товарами створює передумови для чутливості зовнішнього сектору національної економіки України від ситуації та економічної політики партнерів. Виявлено, що зменшення значущості РФ в експортно-імпортній торгівлі України товарами та послугами розпочалося до 2014 р. Предметна конкуренція як передумова конфлікту інтересів України та РФ на зовнішніх ринках стосується промислової продукції з низьким ступенем переробки сировини (чорні метали, руди, шлак і зола, мідь та вироби з неї) і продукції АПК (зернові культури, продукція борошномельно-круп'яної промисловості; солод; крохмалі; пшенична клейковина; жири/олії тощо), більшість з якої входить до трійки та десятки найбільш вагомих статей експорту обох країн. Виявлено, що концентрація структури експорту з України до РФ посилилася за 2016–2019 рр. через підвищення значущості трьох товарних груп (чорні метали, продукція неорганічної хімії, машини, обладнання, механізми та котли). Виявлено надмірну концентрацію структури імпорту з РФ на мінеральних паливах, нафті та нафтопродуктах, вартісні обсяги імпорту за якими сукупно скоротилися на 80% від рівня 2011 р., однак за 2016–2019 рр. знову зросли вдвічі.

1. Оцінювання особливостей географічної структури зовнішньої торгівлі України, її трансформації та ролі РФ у зовнішній торгівлі в період до та після гострої фази конфлікту

Емпіричне оцінювання географічної структури зовнішньої торгівлі України за регіональною ознакою

Оцінювання концентрації географічної структури з використанням: індексу Герфіндаля-Гіршмана $HNI = \sum_{i=1}^n d_i^2$, де в аналізі географічної структури: d_i – частка i -го елементу в структурі експорту/імпорту; індексу Лінди $IL = 0,5 \cdot \left(\frac{d_1}{0,5 \cdot (d_2 + d_3)} + \frac{0,5 \cdot (d_1 + d_2)}{d_3} \right) \cdot 100$, де d_1, d_2, d_3 – частка першого, другого та третього елементів із найбільшою вагомістю в структурі

Оцінювання трансформації географічної структури зовнішньої торгівлі з використанням індексу Рябцева $I_{\text{Рябцева}} = \sqrt{\frac{\sum_{k=1}^n (d_{1k} - d_{0k})^2}{\sum_{k=1}^n (d_{1k} + d_{0k})^2}}$, де d_{1k}, d_{0k} – відповідно елементи структури експорту або імпорту в аналізованому та базовому періодах

2. Виявлення особливостей динаміки і структури взаємної торгівлі України й РФ у період до та після гострої фази конфлікту між ними

Емпіричне оцінювання обсягів взаємної торгівлі з метою виявлення точок переламу тенденцій

Оцінювання товарної структури з використанням підходу Герфіндаля-Гіршмана та індексу Лінди в застосуванні до трьох найважливіших товарних груп у структурі експорту та імпорту України й РФ, у тому числі у взаємній торгівлі

Емпіричне й аналітичне з використанням індексу Рябцева оцінювання зміни товарної структури загального та взаємного експорту

3. Виявлення сфер конфлікту економічних інтересів з погляду спеціалізації й конкуренції у світовому поділі праці

Виявлення: порівняльних переваг з використанням індексу Балаші $RCA_{i,k} = \frac{X_{i,k}/X_i}{X_{w,k}/X_w}$, де $X_{i,k}, X_i$ – обсяг експорту товару k країною i та сукупний експорт країни i ; $X_{w,k}, X_w$ – обсяг світового експорту товару k та загальний обсяг світового експорту, %; предметної спеціалізації з використанням критерію Лафая України та РФ у світовому поділі праці: $L_k = \frac{1000}{X_i + M_i} \cdot \left[(X_{i,k} - M_{i,k}) - (X_i - M_i) \cdot \left(\frac{X_{i,k} + M_{i,k}}{X_i + M_i} \right) \right]$, де $X_{i,k}$ та $M_{i,k}$, X_i та M_i – обсяги експорту й імпорту за i -ю товарною групою та в цілому

Емпіричне оцінювання впливу взаємної торговельної політики на динаміку торговельних відносин

4. Оцінювання впливу ефектів у взаємній торгівлі України та РФ на стан національної економіки

Оцінювання рівня зовнішньоекономічної безпеки відповідно до Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, затверджених наказом Міністерства економічного розвитку та торгівлі України від 29.10.2013 № 1277, та емпіричне узагальнення отриманих результатів у контексті розгляду передумов, особливостей і наслідків конфлікту

Рис. 3. Методичний підхід до визначення зовнішньоекономічних передумов і наслідків гібридного конфлікту між Україною та РФ для економіки України (розроблено авторкою)

Обґрунтовано, що основою виникнення конфлікту між Україною та РФ стали: загострення предметної конкуренції в зовнішній торгівлі на тлі зміни кон'юнктури

світових ринків; критична залежність України від імпорту паливно-енергетичних ресурсів; асиметрична торговельна політика РФ; небезпека втрати контролю над ключовими національними активами для України; підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС; анексія РФ Криму й збройна агресія на Сході України, відчуження та виведення з-під української юрисдикції прав власності на майно на тимчасово окупованих територіях і взаємні персональні та секторальні санкції.

За неможливості повного розірвання торговельно-економічних зв'язків з РФ наслідком гібридного конфлікту стало, однак, певне тимчасове покращення рівня безпеки економіки України в зовнішній сфері (табл. 3).

Таблиця 3

Окремі показники рівня зовнішньоекономічної безпеки України

Показники	Роки					
	2002	2008	2009	2011	2016	2019
Відкритість економіки, %	79,4	81,0	70,0	92,5	81,0	71,8
Коефіцієнт покриття експортом імпорту, разів	1,06	0,78	0,87	0,83	0,93	0,82
Питома вага провідної країни-партнера в загальному обсязі експорту товарів, %	17,6	23,5	21,4	29,0	9,9	7,2
Питома вага провідної країни-партнера в загальному обсязі імпорту товарів, %	37,1	22,7	29,1	35,3	13,1	15,2
Питома вага провідного товару (товарної групи) у загальному обсязі експорту товарів, %	29,8	34,3	25,8	27,0	19,0	13,3
Питома вага провідного товару (товарної групи) за виключенням енергетичного імпорту в загальному обсязі імпорту товарів, %	10,7	13,3	8,7	8,7	11,9	11,0
Питома вага сировинного та низького ступеня переробки експорту промисловості в загальному обсязі експорту товарів, %	76,1	74,7	74,9	73,4	83,5	83,6
Частка імпорту у внутрішньому споживанні країни, %	-	20,5	18,6	22,1	21,7	19,3
Індекс умов торгівлі (ціновий), %	-	100,1	73,8	104,1	99,8	99,9

Примітки: темним кольором виділено показники в області критичних, небезпечних та незадовільних значень; напівтемним – в області задовільних, без кольору – оптимальних.

На основі отриманих результатів визначено напрями подолання ризиків у зовнішній сфері: посилення місткості внутрішнього ринку, у тому числі реалізація програм інфраструктурного оновлення транспортного господарства та ВПК; стимулювання іноземних інвестицій у машинобудування; стимулювання іноземних інвестицій у діяльність, пов'язану з високими технологіями; реалізація програм посилення ефективності енергетичного сектору; спрощення адміністративних і податкових умов надання послуг; розвиток точкової торгівлі в товарних групах з найбільш значущою часткою РФ; використання інструментарію ГАТТ/СОТ для накладення санкцій на РФ; зовнішньополітичні зусилля з підтримки й посилення секторальних санкцій високотехнологічних країн проти РФ.

У **третьому розділі** – «Формування стратегічних орієнтирів економічного розвитку України в період постконфліктного відновлення» – удосконалено структуру інституціонального забезпечення розвитку національної економіки

України; визначено економічні передумови подолання наслідків бойових дій на постконфліктних територіях і вдосконалений комплекс стратегічних орієнтирів економічного розвитку України в період постконфліктного відновлення.

Основним програмним документом, що визначає мету, стратегічні орієнтири розбудови національної економіки, а також засоби їх досягнення, є Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020». Встановлено, що мету й Дорожню карту її реалізації визначено на основі динаміки макроекономічних показників у період, коли наслідки збройної фази конфлікту повною мірою не виявилися, унаслідок чого Стратегія не була спрямована на економічний розвиток країни в постконфліктний період, не враховує тенденції розвитку національної економіки, які виникли в посткризовий період, не спрямована на нівелювання економічних передумов виникнення гібридного конфлікту й має рамковий характер.

У Щорічному Посланні Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2015 р.» і наступних роках наголошено на наслідках як військової, так і не військової фаз гібридного конфлікту. При цьому імперативи економічного розвитку України проголошено на основі побудови нової моделі національної економіки, яка, однак, фактично підміняється техніко-технологічним оновленням у межах концепції постконфліктного економічного відновлення. Гарантування високого рівня економічної безпеки пов'язано з досягненням високих конкурентних позицій на світовому ринку й має декларативний характер; загрози посилення макроекономічних дисбалансів пов'язані переважно з наслідками гострої фази збройного конфлікту; трансформація зовнішньоторговельного співробітництва України в умовах євроінтеграції й згортання торгівлі з РФ як пріоритет державної політики економічних реформ не має конкретизації, мета усунення економічних передумов гібридного конфлікту між Україною та РФ не акцентована, а згортання торгівлі між країнами є констатацією тенденції.

Аналіз планів заходів з реалізації Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» у 2015–2020 рр. свідчить, що вони передбачають ситуативні зміни дій уряду щодо досягнення цілей Стратегії, які, однак, є недостатньо результативними внаслідок пролонгації збройної фази й збереження економічних передумов гібридного конфлікту.

Крім того, критерії визначення Експортною стратегією України («дорожньою картою» стратегічного розвитку торгівлі) на 2017–2021 рр. перспективних для розвитку експорту секторів економіки не враховують визначені вище передумови гібридного конфлікту між Україною та РФ, а розвиток секторів, визнаних перспективними (інформаційні й комунікаційні технології, креативні індустрії, туризм, технічне обслуговування та ремонт повітряних суден, машинобудування, харчова й переробна промисловість), не забезпечуватиме усунення загрози загострення гібридного конфлікту. Також виявлено неповноту законодавчого поля України щодо механізмів відповідальності при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності, валютних операцій тощо.

На основі виявлених за результатами аналізу недостатньої спадкоємності, еkleктичності та фрагментарності інституціонального забезпечення розвитку

національної економіки у період постконфліктного відновлення вдосконалено його структуру (рис. 4), окреслено взаємозв'язки між її елементами, а також розроблено пропозиції щодо вдосконалення законодавчої бази забезпечення економічного розвитку в постконфліктний період.

Рис. 4. Структура інституціонального забезпечення економічного розвитку України в період постконфліктного відновлення (розроблено авторкою)

Обґрунтовано, що через нерівномірність прояву економічних наслідків збройної фази конфлікту на територіях, на яких відбувалися бойові дії, й інших територіях країни на поточному етапі до ситуативних стратегічних орієнтирів, що мають бути закладені Стратегією сталого розвитку «Україна – 2025», необхідно включити такі, що спрямовані на забезпечення економічних передумов подолання наслідків бойових дій на постконфліктних територіях. Пріоритетними напрямками створення таких передумов визначено: відновлення системи життєзабезпечення населення; розвиток транспортної інфраструктури; відбудову господарських комплексів підконтрольних Україні територій Донецької й Луганської областей з урахуванням наявного економічного потенціалу; створення нових робочих місць і умов для утримання кваліфікованих кадрів на постконфліктних територіях. При цьому стратегічні орієнтири відновлення територіальної цілісності України мають бути ситуативними й перебувати в площині безпекового вектора, а стратегічні орієнтири економічної реінтеграції тимчасово окупованих територій – стосуватися вектора руху й визначатися Стратегією економічного розвитку України на стадії політичного врегулювання конфлікту.

Обґрунтовано, що для досягнення основної мети постконфліктного відродження національної економіки України комплекс базових стратегічних

орієнтирів, що закладаються Концепцією економічного розвитку й можуть бути подані в якісному вигляді, доцільно доповнити позицією: «подолання чутливості вітчизняної економіки від зовнішнього сектору». Цей базовий стратегічний орієнтир у Стратегії сталого розвитку «Україна – 2025» запропоновано розгорнути в такі ситуативні орієнтири:

- забезпечити прискорення темпів розвитку високотехнологічних галузей виробництва й видів економічної діяльності, імпорту продукції (послуг) за якими є надкритичним і критичним та зростає в динаміці: виробництво продуктів нафтопереробки; виробництво хімічних речовин і хімічної продукції;

- забезпечити стабільні темпи розвитку високотехнологічних видів діяльності з критичною значущістю імпорту й зростанням потреби в цьому виді продукції (послуг): виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів; виробництво машин та устаткування, не віднесених до інших груп; виробництво інших, крім авто, транспортних засобів; комп'ютерне програмування, консультування та надання інформаційних послуг; виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів; виробництво комп'ютерів, електронної й оптичної продукції; ремонт машин і устаткування; транспорт, складське господарство; тимчасове розміщування й організація харчування.

Визначено критерії критичності імпорту для розвитку національної економіки за товарною групою та за часткою імпорту з однієї країни. Уточнено критерії набуття статусу уповноваженого економічного оператора для імпортерів, утримувачів складу, перевізників та експедиторів, а також критерії безпечності інвестиційних зв'язків у національній економіці.

До стратегічних орієнтирів, визначених Стратегією сталого розвитку «Україна – 2025», запропоновано включити положення: «вирівнювання показників соціально-економічного стану регіонів України». Для досягнення цього орієнтира обґрунтовано необхідність розробки Державної стратегії регіонального розвитку України як елементу інституціонального забезпечення економічного розвитку України в період постконфліктного відновлення, в якій кількісні значення вказаного орієнтира доцільно визначати у відсотках негативного розриву порівняно із середнім значенням показника по Україні.

Одночасно із цим запропоновано розробку Державної цільової програми відродження економічного потенціалу постраждалих унаслідок збройного конфлікту територій, стратегічні цілі якої відповідатимуть перспективним напрямам забезпечення економічних передумов подолання наслідків бойових дій на підконтрольних уряду України територіях Донецької й Луганської областей.

ВИСНОВКИ

У ході дослідження розроблено теоретичні положення та надано практичні рекомендації щодо формування стратегічних орієнтирів економічного розвитку України в період постконфліктного відновлення. Одержані результати надають змогу сформулювати такі висновки.

1. Узагальнено економічні передумови військових (збройних) конфліктів, їх економічні наслідки й виявлено характеристичні риси гібридного міждержавного конфлікту. Визначено умови реалізації стратегії постконфліктного відновлення економіки до остаточного завершення конфлікту. Обґрунтовано відмінності в цільових настановах постконфліктного відновлення національної економіки й забезпечення економічного розвитку в постконфліктний період. З'ясовано фактори та чинники постконфліктного економічного відродження й обґрунтовано детермінанти формування стратегічних орієнтирів економічного розвитку країни в постконфліктний період.

2. Удосконалено науковий підхід до формування стратегічних орієнтирів економічного розвитку України в постконфліктний період, для якого характерні нормативний принцип стратегічного планування, уточнене поняття стратегічних орієнтирів, визначене в роботі, основна мета економічного розвитку України в період постконфліктного відновлення, центральний постулат, у якому в комплексі стратегічних орієнтирів економічного розвитку України виділено базові й ситуативні орієнтири, а також концептуальна основа, представлена чотирма положеннями. Конкретизовано основні дослідницькі й діяльнісні методи, а також інструменти досягнення стратегічних орієнтирів, принципи моніторингу та корегування ситуативних стратегічних орієнтирів.

3. Досліджено динаміку основних макроекономічних показників України й індикаторів економічного розвитку регіонів і виявлено новітні тенденції, які закладено на посткризовій стадії збройної фази гібридного конфлікту, зумовлені відновленням економічних процесів на основі регенерації цілісності господарського механізму національної економіки, розкривають особливості реакції економіки України на наслідки конфлікту та в сукупності розширюють інформаційно-аналітичне забезпечення стратегічного планування розвитку національної економіки України в період постконфліктного відновлення.

4. Удосконалено методичний підхід до визначення економічних передумов виникнення гібридних конфліктів, який передбачає розрахунок показників структури, концентрації та трансформації структури взаємної торгівлі, визначення конкурентних переваг у світовому поділі праці, кейс-аналіз торговельної політики й зв'язку між ефектами в зовнішньому секторі.

5. Встановлено, що економічні передумови конфлікту між РФ та Україною виникли як результат посилення предметної конкуренції в зовнішній торгівлі обох країн, асиметричності економічної потужності й взаємної торговельної політики, високого ступеня концентрації структури експорту та імпорту України на торгівлі з РФ. Визначено основні напрями відновлення національної економіки, детерміновані зовнішнім сектором: посилення місткості внутрішнього ринку; структурна трансформація національного виробництва з метою набуття конкурентних переваг у предметній конкуренції; компенсація втрат в експорті товарів завдяки розвитку експортного потенціалу сфери послуг; реалізація адекватної зовнішньоекономічної стратегії у відносинах з агресором.

6. Удосконалено структуру інституціонального забезпечення розвитку національної економіки України, до складу якої включено: Концепцію економічного розвитку України, що визначає базові стратегічні орієнтири відбудови національної

економіки; Стратегію сталого розвитку України на 2021–2025 рр., якою встановлено ситуативні стратегічні орієнтири; секторальні й кроссекторальні стратегії та державні програми, спрямовані на виконання Стратегії й конкретизовані за стратегічними цілями та засобами виконання.

7. Удосконалено комплекс стратегічних орієнтирів розвитку національної економіки України в період постконфліктного відновлення шляхом його доповнення базовими стратегічними орієнтирами, що закладені Концепцією економічного розвитку України й ситуативними стратегічними орієнтирами, які визначені Стратегією сталого розвитку «Україна – 2025». Запропоновано критерії критичності імпорту, набуття статусу уповноваженого економічного оператора для імпортерів, утримувачів складу, перевізників та експедиторів, а також безпечності інвестиційних зв'язків у національній економіці.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Публікації, що висвітлюють основні наукові результати дисертації

Монографія

1. Рекова Н. Ю., Веріга Г. В., Чистюхіна Ю. А., Долозіна І. Л., Мойсеєнко К. Є., Рагуліна Н. В., Олешко О. О. Трансформація місцевих фінансів пост-конфліктних територій на засадах фіскальної децентралізації: монографія / за заг. ред. проф. Н. Ю. Рекової. Краматорськ: ДДМА. 2017. 300 с. *Особистий внесок: досліджено досвід урегулювання соціально-економічної ситуації на постконфліктних територіях.* (12,4/0,5 ум.-друк. арк.)

Статті в наукових фахових виданнях України та виданнях, які входять до міжнародних наукометричних баз

2. Олешко О. О. Нормативний підхід до стратегічного планування економічного розвитку регіону. *Менеджер*. 2014. № 3(69). С. 112-117. (0,30 ум.-друк. арк.) *Index Copernicus, Google Scholar, Advanced Science Index.*

3. Олешко О. О. Соціально-економічні особливості відновлення пост-конфліктних територій: світовий досвід. *Ефективна економіка*. 2017. № 12. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2017_12_110. (0,30 ум.-друк. арк.) *Index Copernicus.*

4. Рекова Н. Ю., Олешко О. О. Економічні проблеми відновлення сфер життєдіяльності міст постконфліктних територій. *Причорноморські економічні студії*. 2020. Вип. 53. С. 150–155. *Особистий внесок: узагальнено економічні проблеми відновлення сфер життєдіяльності міст.* (0,55/0,33 ум.-друк. арк.) *Index Copernicus, Google Scholar.*

5. Мойсеєнко К. Є., Олешко О. О. Оцінка рівня порівняльних переваг України та Російської Федерації в зовнішній торгівлі напередодні і після початку військово-політичного конфлікту. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Міжнародні економічні відносини та світове господарство»*. 2020. Вип. 30. С. 234-242. *Особистий внесок: оцінено конкурентоспроможність України та РФ на світовому ринку.* (0,80/0,43 ум.-друк. арк.) *Index Copernicus*

6. Олешко О. О. Наслідки збройного конфлікту для економіки України та тенденції їх подолання. *Причорноморські економічні студії*. 2020. Вип. 59. Ч. 1.

C. 146–151. (0,59 ум.-друк. арк.) .) *Index Copernicus, Google Scholar.*

Стаття в закордонному виданні

7. Oleshko O. Dynamics of mutual trade between Ukraine and the Russian Federation in the context of conflict's impact on national security: a concentration-based approach. «*Green, Blue & Digital Economy Journal*», Vol. 1 (2020) No. 2. P. 124-131. (0,58 ум.-друк. арк.) *Index Copernicus; Research Papers in Economics (RePEc); Google Scholar.*

Публікації, що додатково відображають наукові результати дисертації та засвідчують обов'язкову апробацію матеріалів дисертації

Матеріали конференцій

8. Захарова В. В., Олешко О. О. Проблема формування та розвитку економіки знань, її взаємозв'язку з різними аспектами. *Стратегічний потенціал державного та територіального розвитку*: матер. міжнар. наук.-практ. конф. (3–4 жовт. 2017 р., м. Маріуполь). Маріуполь: ДонДУУ, 2017. С. 118–120. *Особистий внесок: визначено роль парадигми економіки знань у відновленні постконфліктних територій.* (0,21/0,05 ум.-друк. арк.)

9. Oleshko O. Strategic foundations for the restoration of the spheres of activity of post-conflict territories of Ukraine. *From the Baltic to the Black Sea: the Formation of Modern Economic Area*: International Scientific Conference (August 24th, 2018, Riga, Latvia). Riga, Latvia: Baltija Publishing, 2018. P. 97–98. (0,21 ум.-друк. арк.)

10. Олешко О. О. Науковий підхід до макроекономічного планування відновлення сфер життєдіяльності постконфліктних територій. *The Modern Economic Research: Theory, Methodology, Practice*: II International Scientific Conference (September 27th, 2019, Kielce, Poland). Kielce, Poland: Baltija Publishing. 2019. P. 115–116. (0,14 ум.-друк. арк.)

11. Рекова Н. Ю., Олешко О. О. Аналіз стану відновлення сфер життєдіяльності постконфліктних міст (на прикладі м. Краматорськ). *Стратегічний потенціал державного та територіального розвитку*: матер. IV Міжнар. наук.-практ. конф. (9 жовт. 2020 р., м. Маріуполь). Маріуполь, 2020. С. 226–229. *Особистий внесок: зібрано матеріали, інтерпретовано результати аналізу.* (0,21/0,10 ум.-друк. арк.)

АНОТАЦІЯ

Олешко О. О. Стратегічні орієнтири економічного розвитку України в період постконфліктного відновлення. – Кваліфікаційна наукова робота на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. – Класичний приватний університет, Запоріжжя, 2021.

У дисертації розвинуто теоретичне підґрунтя забезпечення економічного розвитку в період постконфліктного відновлення шляхом визначення умов, факторів, чинників і детермінантів формування його стратегічних орієнтирів. Удосконалено науковий підхід до формування стратегічних орієнтирів

економічного розвитку України на засадах нормативного принципу стратегічного планування, основної мети, центрального постулату з обґрунтуванням диференціації базових і ситуативних стратегічних орієнтирів та концептуальних положень, конкретизації дослідницьких і діяльнісних методів та інструментів досягнення стратегічних орієнтирів. Розвинуто інформаційно-аналітичне забезпечення шляхом виявлення новітніх тенденцій розвитку національної економіки. Удосконалено науковий підхід і здійснено оцінювання зовнішньоекономічних передумов виникнення гібридного конфлікту між Україною й РФ та напрями подолання його наслідків для розвитку національної економіки. Удосконалено структуру інституціонального забезпечення постконфліктного економічного відродження з визначенням та комплексом стратегічних пріоритетів економічного розвитку України в період постконфліктного відновлення.

Ключові слова: національна економіка, постконфліктне відновлення, детермінанти, зовнішньоекономічні передумови, інституціональне забезпечення, структура, стратегічні орієнтири.

АННОТАЦИЯ

Олешко О. О. Стратегические ориентиры экономического развития Украины в период постконфликтного возобновления. – Квалификационная научная работа на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.03 – экономика и управление национальным хозяйством. – Классический приватный университет, Запорожье, 2021.

В диссертации получил развитие теоретический базис экономического развития государства в постконфликтный период на основе выделения особенностей гибридных конфликтов, определения условий перехода к постконфликтному возрождению национальной экономики до полного урегулирования конфликта и детерминантов формирования стратегических ориентиров экономического развития в постконфликтный период. Усовершенствован научный подход к формированию стратегических ориентиров постконфликтного экономического развития, который основывается на нормативном принципе стратегического планирования, уточнении понятия стратегических ориентиров, главной цели такого развития, центральном постулате и концептуальной основе формирования стратегических ориентиров постконфликтного экономического развития страны.

Выявлены тенденции экономического развития Украины, сложившиеся на посткризисной стадии вооруженной фазы гибридного конфликта и представляющие собой особенности реакции экономики Украины на последствия конфликта. Усовершенствован методический подход к определению внешнеэкономических предпосылок гибридного конфликта между Украиной и Российской Федерацией и его последствий для национальной экономики Украины, который предусматривает использование индексов концентрации и трансформации структуры, показателей формирования и реализации конкурентных преимуществ обеих стран во внешней

торговле. По результатам анализа получило развитие научное обоснование направлений преодоления рисков пролонгации гибридного конфликта во внешнеэкономической сфере национальной экономики за счет выявления сфер пересечения экономических интересов и оценки последствий конфликта для специализации в мировой торговле обеих стран.

Усовершенствована структура институционального базиса развития национальной экономики Украины, которая обеспечивает полноту, целостность и непротиворечивость комплекса базовых и ситуативных стратегических ориентиров экономического развития Украины, конкретизированных в стратегических целях кроссекторальных, секторальных, отраслевых стратегий и государственных целевых программ. Усовершенствован комплекс стратегических ориентиров экономического развития Украины в период постконфликтного возрождения путем его дополнения базовыми и ситуативными стратегическими ориентирами, направленными на нивелирование пролонгации гибридного конфликта, устранение его последствий на постконфликтных территориях Украины и определенными при помощи обоснованных в работе критериев.

Ключевые слова: национальная экономика, постконфликтное возобновление, внешнеэкономические предпосылки, институциональное обеспечение, структура, стратегические ориентиры.

SUMMARY

Oleshko O. O. Strategic guidelines of Ukrainian economic development in the period of post-conflict recovery. – Qualifying scientific work as the manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Economics, specialty 08.00.03 – Economics and Management of National Economy. – Classic Private University, Zaporizhzhia, 2021.

The theoretical basis of maintenance of economic development in the period of post-conflict recovery at the expense of definition of conditions, factors, factors and determinants of formation of its strategic landmarks in the research was developed. The scientific approach to the formation of strategic guidelines for economic development of Ukraine was improved on the basis of the normative principle of strategic planning, formulated goals, central postulate with justification of differentiation of basic and situational strategic guidelines and conceptual provisions, specification of research and activity methods and tools for achieving strategic. Information and analytical support was developed by identifying the latest trends in the national economy. The scientific approach was improved and the foreign economic preconditions of the hybrid conflict between Ukraine and the Russian Federation and the directions of overcoming its consequences for the development of the national economy were assessed. The structure of institutional support for post-conflict economic revival with definition was improved. The set of strategic priorities of Ukraine's economic development in the period of post-conflict recovery was improved.

Key words: national economy, post-conflict recovery, determinants, foreign economic preconditions, institutional support, structure, strategic guidelines.

ОЛЕШКО ОЛЬГА ОЛЕКСІЇВНА

**СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ
В ПЕРІОД ПОСТКОНФЛІКТНОГО ВІДНОВЛЕННЯ**

08.00.03 – економіка та управління національним господарством

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Підписано до друку 02.04.2021.

Формат 60×84/16. Папір офсетний. Друк ризографний. Гарнітура Times.
Умовн.-друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,9. Тираж 150 пр. Зам. № 25-2021АБ.

Видавець та виготовлювач
Класичний приватний університет
69002, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 70б

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
серія ДК, № 3321 від 25.11.2008